

О. А. Баранська, М. В. Чухніб

ІСТОРІЯ КОЗАЦТВА

ПІСЛЯ ЗРУЙНУВАННЯ
ЗАПОРОЗЬКОЇ СІЧІ

1775 – 1905 рр.

АРІЙ

94(477)

Б 32

О. А. Багшиська, М. В. Чухніс

ІСТОРІЯ КОЗАЦТВА

ПІСЛЯ ЗРУЙНУВАННЯ
ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ

(1775 – 1905)

Київ
АРІЙ

ББК 63.3(4УКР)46
Б32

*Книга друкується
в авторській редакції.*

Бачинська Олена, Чухліб Тарас.

Б32 Історія козацтва після зруйнування Запорозької Січі (1775–1905). — К. : Арій, 2016. — 464 с. : іл.

ISBN 978-966-498-472-7.

У книзі розкривається історія українського козацтва після знищення Російською імперією у 1775 році Запорозької Січі. Головна увага акцентується на долі козацьких ватажків та їхніх родин, висвітлюється політика іноземних держав щодо Гетьманщини та Січі. Хронологічно книга охоплює події останньої чверті XVIII — початку XX століття.

Для всіх, хто цікавиться історією України та козацтва.

ББК 63.3(4УКР)46

ISBN 978-966-498-472-7

© Бачинська О. А., Чухліб Т. В., 2015

© Видавництво «Арій»®, 2016

ЗМІСТ

ВІД АВТОРІВ	3
«ДІТИ БЕЗ ГНІЗДА»	6
КОЗАЦЬКИЙ МОНТЕ-КРИСТО	23
БУЗЬКІ КОЗАКИ	32
ХТО ЗАСНОВУВАВ УКРАЇНСЬКІ МІСТА?	50
СЛУЖБА КОЗАЦЬКОГО КАНЦЕЛЯРИСТА	55
ІМПЕРАТРИЦЯ «ТЮРМИ НАРОДІВ»	64
«НА ЧИЙ ЗЕМЛІ СТОЇМО, ТОМУ Й СЛУЖИМО»	70
УКРАЇНСЬКІ КОЗАКИ ТА РОСІЙСЬКИЙ ГЕНЕРАЛІСИМУС	82
ПОПЕРЕДНИКИ ІВАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО	94
ЯК КОЗАЦЬКІ ДІТИ ПОЕТАМИ СТАВАЛИ	101
«ДРУГИЕ ОБЫЧАИ...»	111
ТУРЕЦЬКА СЛУЖБА	115
КОЗАКИ В «ШАХОВИХ ПАРТІЯХ» ІМПЕРІЙ НА ПОЧАТКУ ХІХ СТОЛІТТЯ	125
УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛЯЦТВА У ПЕТЕРБУРЗІ ТА МОСКВІ ...	137
ЗАПОРОЗЬКА СІЧ У ТУРЕЦЬКОМУ КАТИРЛЕЗІ	153
ПЕРШІ ВЧЕНІ-КОЗАКОЗНАВЦІ	164
УСТЬ-ДУНАЙСЬКЕ БУДЖАЦЬКЕ КОЗАЦЬКЕ ВІЙСЬКО ...	172
«НЕ Я СІЧ ЗАВОДИВ, НЕ МЕНІ Й ВИВОДИТИ»	182

ФРАНЦУЗЬКІ ГРАНДИ ТА КОЗАЦЬКІ ОТАМАНИ	192
ВЕРХНІЙ ДУНАВЕЦЬ – ОСТАННЯ СІЧ	202
ОСМАНСЬКІ ПІДДАНІ НА КОЗАЦЬКІЙ ЗЕМЛІ	217
КОЗАК-ВЕЛЬМОЖА ТА ЙОГО МАСТОК	225
«МАЛА БАТЬКІВЩИНА» ГЕНІЯ	232
БУДЖАЦЬКИЙ «КУТ»	238
СТВОРЕННЯ ГОГОЛЕМ МІФУ ПРО УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО	258
ПОЛЬСЬКИЙ ШЛЯХТИЧ НА ЧОЛІ КОЗАЦЬКОГО ВІЙСЬКА	270
ЯК ПИСАЛАСЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ТА КОЗАЦТВА	279
ТАРАС ШЕВЧЕНКО ПРО ГЕТЬМАНІВ УКРАЇНИ	292
ТОПОГРАФ, ПРОСВІТНИК, ОТАМАН	299
ГЕНЕРАЛЬСЬКА ДИНАСТІЯ	310
ДРУГЕ «АЗОВСЬКЕ СИДІННЯ»	315
«ВІРНІ КОЗАКИ»	330
ЧОРНОМОРСЬКІ КОЗАКИ НА КУБАНІ	344
ОТТОМАНСЬКЕ КОЗАЦЬКЕ ВІЙСЬКО САДИК-ПАШІ	359
СПРОБИ «ПРИРУЧЕННЯ» КОЗАЦТВА	367
ЯК КОЗАКИ З НАПОЛЕОНОМ ВОЮВАЛИ	378
«ПОЛЬСЬКІ СПРАВИ» У КОЗАЦЬКОМУ ЖИТТІ ХІХ СТОЛІТТЯ	388
ГЕНЕРАЛІТЕТ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	399
ЧИНОВНИКИ НА СТОРОЖІ КОЗАЦЬКИХ ІНТЕРЕСІВ	405
ТРАДИЦІЇ СТАРОДУБЩИНИ	415
КОЗАЦЬКИЙ СОЦІУМ	427
МІСЬКА МОДА НА «КОЗАЦЬКОМУ ГОРОДІ»	438
ДОДАТКИ	448
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	459